

Asia: VN/36586/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Syyttäjälaitos kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja niihin liittyviksi laeiksi.

Esitys eduskunnalle on laadittu huolellisesti huomioiden myös sopimuksen soveltamisen kannalta tulkinnanvaraiseksi tai epävarmaksi arvioitavat kohdat.

Syyttäjälaitos yhtyy esityksen näkemyksiin ja lausuu lisäksi seuraavaa.

Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artikla poikkeaa Nato Sofan VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesta menettelystä siten, että yksittäistapauksellisen tuomiovallasta luopumisen sijaan Suomi sopimuksen nojalla lähtökohtaisesti luopuisi rinnakkaisen tuomiovallan ensisijaisuutta koskevasta oikeudestaan. Sopimuksen 12 artiklan 2 kohta sisältäisi Suomelle 1 kohtaan liittyvän oikeuden peruuttaa tapauskohtaisesti 1 kohdan mukaisesti annettu tuomiovallasta luopuminen. Suomi voisi tehdä tämän päätöksen luopumisen peruuttamisesta silloin, kun Suomi katsoo, että asialla en erityistä merkitystä Suomen kannalta. Esityksessä arvioidaan sivulla 148, että sopimuksen sanamuoto voidaan ymmärtää siten, että Suomella on joka kerta velvoite arvioida erikseen, katsooko Suomi asian sisällön mukaan asian olevan erityisen merkityksellinen Suomen kannalta. Suomella on oikeus tehdä arvio myös niistä asioista, joista USA:n viranomaiset eivät ole erikseen ilmoittaneet niiden jäädessä vakavuudeltaan sovitun ilmoittamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Ehdotetun voimaansaattamislain 5 pykälä sisältää säännöksen siitä, että 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua päätöksen tuomiovallan luovuttamisen peruuttamisesta tekisi valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjä myös vastaanottaisi sopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua ilmoitukset.

Suomelle on asetettu 12 artiklan 2 kohdassa ilmoituksen vastaanottamisesta lukien 30 päivän määräaika tuomiovallan peruuttamista koskevan kirjallisen ilmoituksen tekemiselle. Sopimuksessa ei tarkenneta minkälaisen selvityksen perusteella Suomen päätös tulisi tehtäväksi. Ilmoitettavien asioiden laatu saattaa olla hyvinkin monenlainen. Ilmoituksen oheen tai ilmoitukseen liitettävä selvitys tulisi olla riittävän kattava avaamaan arvioitavaa tapahtumaa, jotta Suomella on mahdollisuus muodostaa käsityksensä tapahtuneesta ja tehdä arvionsa tuomiovallan peruuttamisesta tai peruuttamatta jättämisestä perustellusti. Merkityksellistä asian arvioinnin kannalta on myös se, missä vaiheessa ilmoitus Suomelle tehdään. Onko esimerkiksi joitain esitutkintatoimenpiteitä jo tehty vai onko kysymys ensi vaiheessa kuvatuista tapahtumatiedoista. Ehdotuksessa olisi hyvä tarkentaa, mikä on tavoitetilä asian vaiheesta, jolloin ilmoitus tehdään tai tulee viimeistään tehdä.

Ehdotuksessa olisi tarpeellista tarkentaa se, miten menetellään mahdollisesti jo kertyneen esitutkintamateriaalin suhteen, jos tuomiovallasta luopumisen peruuttaminen hyväksytään osapuolten kesken. Sovelletaanko Nato Sofan VII artiklan 6 kappaleen a. kohdan säännöksiä esitutkinnan toimittamisesta, yhteistyöstä, todistusaineiston keräämisestä ja luovuttamisesta? Mikäli taas toimenpiteitä ei ole vielä tehty, antavatko USA:n viranomaiset tarvittaessa apua Nato Sofa VII artiklan 6 kappaleen a kohdan kuvaamalla tavalla esitutkinnan toimittamisessa esimerkiksi kuulemisten, pakkokeinojen osalta tai sallivatko he Suomen esitutkintaviranomaisten tehdä tutkintatoimia omalla alueellaan.

Sopimuksen 12 artikla 6 kohdassa lähdetään siitä, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen määrittää onko USA:n joukon jäsenen teko tai laiminlyönti tehty suoritettaessa virallista tehtävää. Suomella on mahdollisuus esittää tietoja virkatehtävän määrittelemiseksi ja osapuolet ottavat huomioon toistensa kannat ja neuvottelevat asiasta. Yhteisen käsityksen aikaansaamista edesauttaisi määritelmän sisällön avaaminen tai sen rajaaminen esimerkiksi siten, mikä toiminta tai tilanne ei ainakaan katsota virallisen tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuskansleri on lausumassaan ehdottanut, että esitöihin otettaisiin vertailevaa tietoa ja esimerkkejä DCA-sopimuksen tulkinta- ja soveltamistilanteista muissa maissa, sekä siitä, minkälaisia ongelmia on kohdattu ja miten ne on oikeuskäytännössä ratkaistu. Ehdotus on kannatettava.

Sopimuksen 12 artiklan kohdassa 7 ehdotetaan säädettäväksi osapuolten viranomaisten välisestä yhteistyöstä ja tiedonvaihdesta uhrin oikeuksien edistämiseksi esimerkiksi uhrin vahingonkorvausten käsittelemiseksi kansallisessa järjestelmässä. Ehdotus on kannatettava samoin kuin se, että valtakunnansyyttäjä voisi välittää säännöksessä tarkoitettun tiedon ottaen huomioon, että valtakunnansyyttäjälle osoitetaan artiklassa 3 tarkoitettut ilmoitukset, ja että valtakunnansyyttäjä käy artiklan 6 kohdan mahdollisesti edellyttämän tapauskohtaisen keskustelun siitä, onko toimi tapahtunut suoritettaessa virallista tehtävää.

Muut hallituksen esitykseen sisältyvät lait

Muiden hallituksen esityksessä mainittujen lakien muuttamisen osalta Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa.

Henkilöstö- ja toimintaresurssit

Suomeen sijoitettavien USA:n joukkojen sotilaiden määrä tai siviilien määrä ei ole vielä tiedossa. Vielä vähemmän ennustettavissa on mahdollisten tuomiovallan peruuttamista tai vahingonkorvausvelvollisuutta koskevien tapausten lukumäärä ja laatu. Valtakunnansyyttäjä on useassa kohdassa viranomainen, joka sopimuksen voimaansaattamista koskevan lain mukaan on Suomea koskevien ilmoitusten vastaanottava, päätöksen tekevä tai tietoa välittävä taho. Tehtävä tulee luonnollisesti lisäämään syyttäjälaitoksen työmäärää sekä valtakunnansyyttäjän toimistossa että tuomiovallasta luopumisen peruuttamistapauksissa rikosasioita hoitavien syyttäjien työmäärää syyteharkintaan tulevien ja tuomioistuinkäsittelyyn menevien asioiden muodossa. Nato-asiakirjat sisältävät turvaluokiteltua aineistoa, jonka kääntämisen tulee tapahtua virkatyönä, jolloin ostopalveluja ei välttämättä voida käyttää.

Jukka Rappe

apulaisvaltakunnansyyttäjä

Tuire Tamminiemi

valtiosyyttäjä

Rappe Jukka
Syyttäjälaitos

Tamminiemi Tuire

Syyttäjälaitos